

מסביב לשולחן

נושא השבוע: כרת ועונשי שמים

המקור בפרשה: "הכרת תכרת הפש היא" (ט"ו ל"א)

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עין הלימוד

דבר העורך

הגאון רבי אברהם ארלנר שליט"א מראשי ישיבת קול תורה

בענין כרת

התוס' ביבמות ב' א' הביאו מחלוקת בבלי וירושלמי אם כרת הוא שמת עד ג', או עד ס', וע' בתוס' שבת (כ"ה ע"א ד"ה כרת). והנה ברמב"ם (הל' תשובה פ"ח ה"א) כתב, ופרעון הרשעים שלא יזכו לחיים אלו, הוא המת שאינו חי לעולם אלא נכרת בשרשו ואבד כבהמה, וזהו כרת הכתובה בתורה, שנאמר הכרת הנפש היא, מפי השמועה למדו הכרת בעה"ב הכרת לעוה"ב, כלומר שאת הנפש שפירשה מהגוף בעה"ז, אינה זוכה לחיי העוה"ב אלא גם מן העוה"ב נכרתה, ועוד כתב הרמב"ם שם (ה"ה) הנקמה שאין נקמה גדולה ממנה, שתכרת הנפש ולא תזכה לאותן החיים שנאמר הכרת תכרת וכו', וע' נפח"ש (ש"א פ"ח).

וצ"ע למה השמיט הרמב"ם הנך גמרות דפליגי אם כרת מת בני או בס', וכבר רק הנפ"מ בכרת לחיי העוה"ב, ולכאן הול' לאו כבבלי או כירושלמי. ואולי ס"ל לרמב"ם דהך סוגיא דסנהדרין ע"ב, דדרשינן הכרת בעה"ז הכרת בעה"ב, ולא הזכיר שם שנים ולא זרע, פליגא אהנך גמרות שהביאו התוס'. ולדעת התוס' נראה דמש"כ הכרת בעה"ז, הכונה על מיעוט שנים, או שמת פתאום כמב' בירושלמי המובא בת"י ובתוס' בשבת (כ"ה ע"א).

והנה הרמב"ן בשער הגמול (ד"ה ועכשיו יש לנו לפרש, וד"ה עונש) אילן ג"כ בשיטת הרמב"ם לפרש כרת הנפש, מיהו כתב הרמב"ן שם דיש כמה אופנים בזה, ותלוי באיזה חטא הוא הנן כל ישראל יש להם חלק לעה"ב, חוץ כממה עבירות חמורות, ומפרש שם הרמב"ן דהחילוק בעונש הכרת הוא, שמי שנכשל פעם אחת בחלב, דבראי אינו נכרת מכל עוה"ב, אלא אם זכויותיו מרובין הכרת רק מעה"ז, וזוכה בעוה"ב למה שראוי לו, ע"ש. וע' מה שהאר"ק ברמב"ן עה"ט סוף פרשת אחרי, וצ"כ בשיטת הרמב"ם בזה דלכא"י נסתר ממשנה, כיון שהזכיר רק כרת אחד מעוה"ב.

ואולי י"ל עפ"י משי"כ הכס"מ (פ"ח ה"ב), על השגת הראב"ד נגד משי"כ הרמב"ם דבעוה"ב אין גוף, והשיג הכס"מ דגמ' מבואר שנתחייב הצדיקים שייעמדו בלבושיהן, ופי' הכס"מ דיש ב' מיני עוה"ב, עולם הנשמות ועולם התחיי. ומשי"כ הרמב"ם הוא עולם הנשמות, שכל שנפטר מעה"ז יש לו דין בביתם עון גוף, וע"ז כתב דאין בו גוף, אבל חז"ל ששראב"י הזכיר היינו עולם התחיה שהיה אחרי ימות המשיח. וע"ש (ה"ח) ברמב"ם ורואב"ד.

וא"כ לכא"י י"ל דהך דכל ישראל יש להם חלק לעה"ב חוץ מאלו שנמנו שלא (והביא הרמב"ם פ"ח ה"ב), אינו בעולם התחיי שיתחדש העולם לעלדי לבא, ואז גם אותם חייבי כריחת יקומו לתחיה, ומה שהרמב"ם קבע שנאבדין ונכרתין, היינו מעולם הנשמות. וע"ש (פ"ח ה"ח) שנקרא אין החיים. ובפ"ח (ה"ד) לא הזכיר שם זה, ומ"מ צ"ע חז"ל כן בהדיא. ועפ"י סנהדרין (צ"ב ע"ב) דמוכח דכרת מעה"ב היי' תהתי"מ וצ"כ בכל זה.

ולכא"י גם מבואר כן בי"ג עקרים, דבעיקר י"א דיש שכר ועונש, כתב הרמב"ם (כפיה"מ) דסנהדרין פ"ח וכן השר' הגדול העוה"ב והעונש החזק הכרת, והעיקר הי"ג הוא תחיית המתים. ומאחר דבמשנה דכל ישראל יש להם חלק לעה"ב, משמע ומימי מתחיית המתים, מדכתיב שם האומר אין תחיית המתים מן התורה אין לו חלק לעה"ב. אמנם מה מעשה, ובפיה"מ שם באריכות דבריו משמע שגם הך מתני' מיירי בעה"ב, והזכיר שם ג"כ ענין כרת, וכתב לחלק בין תהתי"מ ועוה"ב, כי התכלית העולם הבא, ולא הזכיר מתו זמן תהתי"מ וכמה זמן יחיו, אבל משמע שסוף סוף כולם נפדרים מהגוף, וכתב הרמב"ם שם (פ"ח ה"ח) ומשמע שלא על זה נאמר כל ישראל יש להם חלק לעה"ב. אמנם צ"ע דשם בגמ' (צ"ב ע"א) איתא, הוא כפר בתהתי"מ לפיכך לא יהי' לו חלק בתהתי"מ, וע"ז ה"ל תשובה פ"ג, ופ"ט, ובה"ל מליכ"ס פ"ב שכל דיבורו על עולם הנשמות. ובמאמר תחיית המתים באגרות הרמב"ם (ה"ה ע"ה) דה"ה וכן (ד"ה) האר"ק ע"ז דיהי' תהתי"מ אלא דסוף הכל יהי' עוה"ב של הנשמות. וכן משמעות דבריו בפיה"מ, והיי' ידריכני בדרך אמת בעיקר הגדול של שמצאנו הרבה בחז"ל, ובתוך דברי הרמב"ם עדיין לא נתבאר לנו כדא"י.

[וראיתי דבריו אליהו ליקוטם בשם הגר"א זלה"ה, שהביא בענין תפלה כמה שאומרים אין כעריך ה' אלקינו בעה"ז ואין זולתך מלכנו לעה"ב, אפס בלתיך גואלנו לימות המשיח ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים. שמהו יש הכרע כמה שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן אם עוה"ב הכונה על עולם הנשמות או על אחר תחיית המתים, דלרמב"ן הכונה לתהתי"מ (וע' ראב"ד ה"ה תשובה פ"ח ה"ב), ולרמב"ם הכונה על חיים ורוחניות של הנשמה אחרי המיתה, וכתב הגר"א דמשמע מזה כרמב"ם, דהא נאמר בזה ואין זולתך לעה"ב, וענין תהתי"מ נזכר בנוסח אחר.

ונראה עוד, שגם מוכיחים מנוסח התפלה, כבר יש להוכיח ג"כ במחלוקת אחרת בין רמב"ן לרמב"ם, אם תהתי"מ אחר הכל, או דבסוף ימותו כולם, וקיום עוה"ב ושכר ועונש יהיה בעולם הנשמות. דמבואר בספר העקרים (מאמר ד' ס' ל'), דהרמב"ן ס"ל דתהתי"מ בסוף ע"ש הגוף, והרמב"ם ס"ל כנ"ל דאחר זה יהי' עוה"ב לנשמה לבריה. ולפ"י הגר"א ש"ס מבואר כאן הסדר, עוה"ז, עוה"ב, משיח, תהתי"מ, הרי דהסוף תהתי"מ כדברי הרמב"ן.

ש"ד אריכות דברים ביד רמה, ריש פרק חלק, והאר"ק לבאר דתהתי"מ אחר ימות המשיח עם הגוף והוא סוף השכר, וחולק על הרמב"ם ה"ל דהסוף בנשמה לבריה, ע"ש. וע' סנהדרין (צ"ב ע"א) תנב"א צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותן (ופרשי' לימות המשיח), אינן חוזרין לעפ"ר וכו', ע"ש. וע' בזה"ק בראשית (קלט ע"א) במדרש הנעלה דתהתי"מ אחרון שבכולם, ומ' שנה קודם הקבו"ק גליות לתהתי"מ, וע"ש בזה"ק שמות (י"א)).

ורבנו יונה בשע"ר (ש"ג ק"ט ע"ד קב"ה) ס"ל דאופן הכרת תלוי באיזה חטא, יש שנכרתים בעה"ז קודם המשיח, ויש שנכרתים בעה"ב, ובנכרתים בעה"ז כלול זרעו, ויש שזכות תולה, ועפ"י (אות ק"ז) כן בנוסף להוא זרעו, גם קנינו מת כגון פרתו ותרנגולתו. (בכרת אברהם יבמות ב' א')

כרת חיוב מיתה או עונש בעלמא

הרה"צ מרדכי קרליבך

ל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו כי אם יעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו, וחרה אפי הורגתי אתכם כחרב והיו נשיכם אלמנות ונביכם יתומים. שמות פכ"ב פכ"א

הרמב"ן בפירושו הקשה דמאחר דעונש המענה את היתום במיתה בידי שמים, א"כ למה לא נמנה מיתה זו בכלל כל מחויבי מיתה בידי שמים, שנקבצו כולם ובאו בברייתא בסנהדרין פג. [נבר"מ פ"ט סנהדרין], ותירץ דחלקו כל חיובי מיתה בידי שמים שמת על מיטתו, לא כן זה המענה את היתום כימת בחרב מלחמה, ונספה בלא הודעה שמת, וזהו כוונת הכתוב והיו נשיכם ועגונות לעולם ונביכם יתומים.

והנה תוכן דברי הרמב"ן בדמענה את היתום נתחדש חומה בעונש מיתות שימות בחרב מלחמה, וגם תהא אשתו אלמנה ובניו יתומים, אך מ"מ בגוף חיוב מיתתו בפשוטו הר"י ככל שאר חיובי מיתת ב"ד, וא"כ שוב צ"ע למה לא נמנה בכלל שאר חיובי מיתה בידי שמים, באופן דע"כ צ"ל דכוונת הרמב"ן להוכיח מחילוקים אלו דחיוב מיתתו על המענה את היתום חלק בייסודו משאר כל חיובי מיתה בידי שמים, ולכן לא נמנה בכלל, וירץ פירוש וביאור, וצ"ע.

ואשר יראה בזה מוכרח, דהנה יש לחקור ביסוד חובת מיתת בידי שמים, האם עיקרו רק דין עונש, ומשל לזה צ"ח קללות שבתורה שאינן חלות דין חיוב שחל על הגברא, כי אם דין עונש גרידא הוא, או דינמא דחיוב מיתת בידי שמים הוא חיוב מיתה גמור, דכמו דכל חיובי מיתות ב"ד הרי הוא חלות דין חיוב שחל בהגברא, כמ"כ דין חיובי מיתות בידי שמים שהוא חיוב מיתה, אלא שחיוב מיתתו מסורה לב"ד אלא לשמים.

ונראה שהוא מוכרח ומבואר מסוגיא דכתובות ל. דדעת רנ"ה דמי שנתחייב מיתה בידי שמים וממון פטור מתשלומין מדין קלבי"מ, והלא עיקר דין קלבי"מ הוא שאם נתחייב ב' חיובי מירי שהחיוב הגדול פטור מן החיוב הקטן, אשר לפי"ז ע"כ מבואר דחיוב מיתה בידי שמים אף הוא חיוב מיתה אלא שהיא מסורה לשמים, [נעו"ב ברע"א כתובות כט. שחקר אם במיתה בועל ארמיות יש דין קלבי"מ, דאפשר דאינו חיוב מיתה, אלא הרגת קנאות].

ומעשה יש לחקור בדין מיתה של מענה יתום, אם הגברא נעשה מחויב מיתה [ובדין שמים הוי כגברא קטילא], או שאינו נעשה מחויב מיתה אלא שיענש בידי שמים כחרון אף ובמיתתו, והדבר מוכרע מהכתובים, דכתיב וחרה אפי הורגתי אתכם בחרב, הרי להדיא דמיתתו תבוא בדרך חרון אף על מעשיו הרעים, ולא בגדר חיוב מיתה, וכ"כ בסוטה מז. אשר מעשה ניחא מה שלא הוזכר חיוב מיתה זו בכלל כל מחויבי מיתה בידי שמים.

הלא מעשה ניחא היטב כוונת הרמב"ן, דממה שמצינו דעונשו מיתה בחרב מלחמה, מוכרח שאינו חיוב מיתה, דא"כ אין מקום לומר שנתחייב מיתה בחרב מסוים, דהא כל שמת ליתום ושלם דין מיתתו שנתחייב, וע"כ דהוי רק דין עונש, ובה אמרה תורה דענשו חמור בזה שימות בחרב מלחמה, וזהו שהוסף הרמב"ן דאשתו תהא עגונה לעולם ובניו יתומים, דכ"ו הוא גדר עונש, וא"כ חיוב מיתה כשאר כל חיובי מיתות.

ועוררני הג"ר יחזקאל כהן להוסיף דחלוקים הם בייסודם, דחיוב מיתה בידי שמים קצוב לו חיות עד שישים שנה [ענתוס' יבמות ב.], לא כן עונש והורגתי אתכם בחרב, דיסודו העונש אינו שייך כלל לזמן חיותו, אלא לגוף מכת החרב, שימות במיתה חמורה זו, ונמצא דא"כ נידון של חיוב מיתה, אלא עונש של מעשה מיתה שימות בחרב מלחמה, ויומתק לפי"ז מאד דברי הרמב"ם לעיל [פכ"א פכ"ט], ונתבאר שם.

והדברים מוכרחים גם ממש"כ במשך חכמה דלשון הכתוב מורה דרק אם יצעק היתום אזי יחרה אף ה' ויחרוג את המענה, וביאר דאם כי איתא בב"ק צג. דהקב"ה יפרע מהמענה את היתום אף שאין היתום צועק, מ"מ עונש מיתה ליכא אלא אם היתום צועק

חטא המרגלים היה חטא היוהרה, הרצון לחשוב שיש למישהו הבנה טובה יותר בטוב המוחלט והמובטח שמבטיח הקב"ה לעמו. הרי ההבטחה הייתה ללכת לארץ זבת חלת ודבש, לארץ אשר עיני ד' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה, הרי ארץ מברכה היא, ארץ מובטחת, שעניי האבות היו נשואות אליה בהבטחת הבורא לאברהם אבי האומה.

לרגל את הארץ, אין פירושו להעניק חוות דעת האם טובה הארץ או לא, האם מה שיש בה הוא הטוב שהבטיח, כי הרי זו הבטחה והדברים ברורים שההבנה במושג טוב, מול דבר הקב"ה אין לבשר ודם מה לומר אודותיה.

מהיכן לתקוף? מהיכן להיכנס? מה כדאי יותר לעשות עם ההגעה לארץ הטובה, זו אולי הייתה מטרות השליחות שעליה הסכים בסופו של דבר הקב"ה, אולם לא לשם קבלת חוות דעת מקצועית האם הדבר שהוא הגדיר כטוב אכן כך הוא.

ומוסר השכל נלמד, כי הטוב אינו נתון לראיית בשר ודם, אינו נמדד בהבנה מוגבלת כי אם במימד גבוה יותר ומרומם יותר. הטוב השמימי שמעניק לנו הבורא מוקף בשלימות גבוהה מתפיסת בני אנוש.

אמנה צחק הל"ו תשס"ג

[כלשון הכתובים], ע"כ, והנה אילו היה זה חיוב מיתה שנתחייב על עבירת עינוי היתום, ודאי שאין מקום לחלק בכך אם היתום צועק או שאינו צועק. והנה כתב הר"מ פ"ו דעות הי"י שהמענה את היתום הקב"ה אבי יתומים יריב ריבם, ויכ"ה ברמב"ן [פכ"ב] בביאור עונש זה שהוא ענין נקמה אחר שאין להם גואל, נמצא דא"כ חיוב מיתה שנתחייב העבריין ב"ד של מעלה, ואין הקב"ה דן את המענה יתום ב"ד של מעלה כשאר חיובי מיתות בידי שמים, אלא שהקב"ה נעשה בעל דין לתבוע מיד המאנה את היתום, וזהו שכתב הר"מ שהקב"ה יריב ריבם, וכן לשון המדרש בשמו"ר [פ"ל פ"ח].

ומבואר בזה כל דברינו, שהקב"ה יריב ריבם של יתומים ואלמנות בתורת בעל דין ולא בתורת דין ושופט, ולכן עיקר העונש בא כשהיתום תובע אונאתו שהקב"ה יריבו ונעשה ע"ז בעל דין של היתום, הא מיהא מכ"ז מבואר דאין זו חובת מיתה שנתחייב המאנה על מעשיו, דאילו כן אין שום מקום לחלק בין אם היתום תובע אונאתו או לא, ולכן לא הוזכר חיוב מיתה זו בכלל כל חיובי מיתות שהמה מחוייבים מיתה על מעשיהם, וכמשי"נ.

צדק

צוף הוצאה לאור - נתן פלדמן

הופיע עיניים למשפט על מסכת נדרים

להשיג בחנויות המובחרות

הרה"ג אליקום דבורקס

עונש בידי שמים מגיל עשרים

מקור הדין

מובא בגמ' שבת פ"ט ע"ב שלעתיד לבא (בתחית המותים) יאמר הקב"ה ליצחק בנך חטאו, אמר יצחק להקב"ה רבונו של עולם מדוע קראת להם בנים שלי וכי בני הם ולא בניך הלא בשעה שהקידמו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי וכעשיו אתה אומר עליהם בני ולא בניך. ועוד יש לי ללמד זכות עליהם ולשאל כמה חטאו שהרי כמה הן שנותיו של אדם שבעים שנה כתובו "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים ז') הורד מהם עשרים השנים הראשונים שאין אתה מעניש עליהן נשארו חמישים שנה הורד אתה עשרים וחמשה שנים של הלילה ועוד שתיים עשרה שנה ומחצה שעסקים בתפילה ואכילה נשארו שתיים עשרה ומחצה שהם חטאו הרי שוק מיעוט שנותיהם עברו כחטא והאדם נידון על פי הרוב, תכפר להם. וכתב רש"י לפרש דמה שאין מענישין עד גיל עשרים" שיכן מצינו ברור המדבר שלא ענש הקב"ה אלא מכ' שנה ומעלה כשכתוב "במדבר הזה יעלו בגנהם וגו' מבן כ' ומעלה כשכתוב "ליתונם עליו".

בירושלמי ביכורים פרק ב' הלכה א' אמרו עה"פ ימי שנותינו בהם שבעים שנה" (תהלים ז') - צא הורד מהן עשרים שנה שאין בי"ד של מעשה עונשין **וכוונתן** (בעונש של כרת), וכן מובא בירושלמי סנהדרין פרק י"א הלכה ה', וכן כותב הרמב"ם בפירושו המניח סנהדרין פרק ז' משנה ד' וז"ל "אלא כשנאמר לנו בקבלה שאין מעניש אלא **בכרת** אלא אחר עשרים שנה" שנינו במסכת אבות פ"ה משנה כ"א "בן עשרים לרדוף", ופירש במהזור ויטרי שהכוונה לומר שמבן עשרים שנה ומעלה רודפים את האדם מן השמים ומענישים אותו בעונש כרת ובמיתה בידי שמים אבל לא לפני זה, וכי"כ הראב"ד במסכת עדויות פ"ב מ"ט שאין אדם נתפס על עונותיו עד עשרים שנה, אולם ברש"י וחס' במסכת ערוה"ג ז"ע ד"ה למעוטי כתבו דמבן י"ג ואילך חייב כרת, וכי"כ בספר האשכול ח"ב הלכות מילה סימן ל"ה, וכן משמע בשו"ת חוות יאיר סימן קמ"ה.

בשו"ת חתם סופר חו"ד סימן קנ"ה כתב הדיכא דצריך כפרה היינו אפילו אם לא הגיע לעשרים שנה שכל עונשי התורה אין שום חילוק בניהם שה העשיריים הלכה למשע מליני בין למלקות בין לקרבן, הלכן משעה שנעשה בר מצוה בשנים וסימנים שיה הוא לכל עונשיהם שבתורה, ומה שנמצא במדרשות שרק בני עשרים נעשים בני עונשים **למעשה זה לא מצינו בשי"ס רק בדרושי אגדה**, וכי"כ בשו"ת נודע ביהודה מהד"ת יור"ד סימן קס"ד שבעוה"ז אין הקב"ה מעניש קודם כן אבל לאחר מיתה מעניש אף על דברים שקודם כן, וכן כותב בשו"ת תורה לשמה סימן שפ"ה. אולם הפתחי תשובה יור"ד סימן קפ"ה סק"ט מעיד על דברי החת"ס דדבריו דברי חידוש דמרביו הגמ' שבת פ"ט ע"ב מפורש שעד עשרים לא מענישים.

לתורה לחופה אוחה מעעשים טובים

הלבוש בירוד"ד סימן רס"ה כתב להסביר מה שאנו אומרים בבבית מילה "כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה לחופה ולמעשים טובים", והרי מעשים טובים היינו מצוות ובהם חייב ממעשנה בן י"ג וממילא זמנן בא עובר ובהם בבבית הנישואין חופה, וא"כ היה לו להקדים מעשים טובים לחופה? אלא י"ל כיון דאין נענש עד כ' שנים בדיני שמים על מעשים שאינם טובים, וכי"כ הט"ז יור"ד סימן קס"א וז"ל "אומר תחילה לחופה לפי שאין עונש בב"ד שלמעלה עד בן עשרים, וא"כ החופה קובעת שבן י"ח לחופה, וכן כתוב באבוררהה הלכות מילה, וכעין זה כתב התוספות יום טוב בכורות הלכות פדיון בכור, וכן במעדני יום טוב אות ו' דיש גורסים לתורה לחופה ולמעשים טובים דאמרו לעולם ילמד אדם תורה ואח"כ ישא אשה והזכי אה"כ מעשים טובים אצ"פ שהוא חייב במצוות כשהוא בן י"ג מ"מ אין עונשין עד עשרים וכבר היה בן י"ח לחופה.

חייב כרת לכשיגדיל

בהגהות ד אברהם יור"ד סימן רס"א ס"א כתב חדש מה שכתוב בסוף לא מל עצמו לכשיגדיל חייב כרת כבר, וכתב בספר בית הלל בשם רבי אליהו מרח"פ פרשת כי תשא דקודם כ' אין עונשין ב"ד שלמעשה ואינו חייב כרת שנעשה בן י"ג שנים אלא מלקות בב"ד של מטה. (עיי שו"ת רב פעלים ח"ג אור"ח סימן ל"ז ובשו"ת מהר"ם שו"ת א"ח סימן פ"ו).

גר שנתגייר בקטן שנודח

חידוש גדול מוצאים אנו בשו"ת לחמי תורה מהר"י בסגן סימן ה' דידוע הכלל "גר שנתגייר לקטן שנולד

מִן ראש הישיבה

רבינו הגראי"ל שטינמן שליט"א

הערת בעניני חיוב כרת

א] שמות י"ב ט"ו, ונכרתה הנפש ההוא מישראל, פירש"י כשהיא בנפשה ובדעתה פרט לאנוס. והנה בכל התורה הדין הוא שאנוס פטור, ולמה צריך מיעוט מיוחד לפטור אנוס מכרת.

ב] ומשי"כ מישראל, פירש"י שומע אני תכרת מישראל ותלך לה לעם אחר, ת"ל במקום אחר מלכתי בכל מקום שהוא רשותי, וצ"ב הרי עיקר הכרת זה על הנשמה, ומה שיך שהנשמה תלך לעם אחר.

ועיקר הכרת זה שנכרתין משרש שמות ישראל, שעיי' החטא נפסק הקשר הרוחני, ומשו"ה בפסוקים שכתוב עונש אחר ת"ל אני ה' בכל מעמיה, (עי' נפש החיים ש"א פי"ח), ומי"מ צ"ל שנשאר איהו אחיהו וקשר לשמות ישראל, דל"כ איך לעשות תשובה על חטא שעונשו כרת (וז"ל האוה"ח בפר' קדושים י"ט ט', הגם שנכרת החוט המחבר עד כסא הכבוד ולא נשאר אלא חלק קטן בקרבנו, התשובה מגיעתו עד כסא הכבוד).

ג] הנה למי"ד במכות (כ"ג א') שחייבי כריתות שלקו נפטרוין מכרת, אי"כ ה"ה הנענש במיתת בי"ד, אבל לחולקים במלקות, י"לעו אם הנענש במיתת בי"ד נפטור מכרת.

ד] ויקרא כב ג', ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה', פירש"י יכול מצד זה לצד זה, יכרת ממקום ויתישש עונשו אחר ת"ל אני ה' בכל מקום אני. החפץ חיים (בתי"כ) מפרש דהו"א שיהא עונשו כמו קין נע ונד תהיה בארץ קמ"ל, ולכא"ו לעוון התו"מ מצד זה לצד זה, ושמע שיחלף את מקומו ויגלה, ולא כעונשו של קין שהיה נע ונד ולא היה במקום קבוע כלל.

וז"ב מאי ט"ד שהוכונה גלות, ובמה גלות נקרא כרת, ועוד צ"ב מה שאומר ת"ל אני ה' בכל מקום אני, הרי אם אפשר לפרש שכרת זה גלות, אי"כ אעיי"ש שאומר בכל מקום אני, מ"מ עדיין אפשר לפרש שהוכונה גלות, ועוד צ"ב מאי ה' בכל מקום אני, הרי דבר זה אפשר ללמוד מדכתיב מלפני שהרי הקב"ה נמצא בכל מקום (ובאמת מרש"י בפר' בא י"ב ט"ו משמע שעיקר הדרשה הוא מדכתיב מלפני ולא מדכתיב אני ה').

ה] והנה מדכתיב מלפני משמע שכרת זה גם בעוה"ב, שהרי גם שם זה מלפני, והנה תוס' ביבמות ב' (א') דנים מה הם חילוקי בין כרת למיתה בידי שמים, ולמה לא כתבו נימ שכרת זה לא על העוה"ב, וי"ל שרצונם למצוא חילור הניכר גם בעוה"ב, (והרמב"ן לעיל י"ח כ"ט, האריך בענין עונש כרת וכתב שיש כמה סוגי כרת וחלקם הם גם לעוה"ב.)

(אילת השחר עה"ת)

...וברדך זו אמרת'י לפני התלמידים המקשיבים הי"ו, ליישב תמיהת ק"י מרן ההתעוררות תשובה זצ"ל (או"ח רביי רצו) על משי"כ הטו"ז או"ח"ס (ח"ס הצד) דמאחרין להתחיל ערביית בניסתר שבעות כדי שיהיו ימי הספירה תמימות, וכי"כ בחק עקב (שם ס"ק א') – למאי דפסקין בשמ"י (ס"י רטא סוף ד') דתוספת שבת אדאורייתא, וכדכתב של במג"א (ס"ק ח) ה"נ תוספת יו"ט הוי מדאורייתא, וכדילפינן ברי"ה (ט). וביומא (פ"א): מפסוק שבתו שבתכם או שמאר דרשות חז"ל, אי"כ כיון דתוסי יו"ט דאורייתא, עיי"כ איהו ללמוד מדכתיב תמימות שלא להוסיף מחול על הקודש, ושלא להתפלל יו"ט עד שתחשך, ועיי"ש שהאר"ך.

ואמרת'י ליישב ב"ד קשטייהו, דנהי דתוסי שבת ויו"ט הוא דאורייתא לענין איסור מלאכה, מי"מ אי לאו דקדבל עליו יו"ט משם, עדיין ככל ענין חשיב כיום מ"ט לספירה, וכמו שמבאר בתוס' תנבות (מו. ד"ה דמטר) שכתב דלענין מלאכה תוסי יו"ט דאורייתא, אבל לא חל עליו עדיין חיוב שמחת יו"ט נדע שיתפלל תפלת יו"ט (לשי' הראב"ן מובא בטו"ז או"ח סי' תקכ"ט ס"ק ג') או עד שיקדש (לשי' השלי"ה מג"א רס"י תצד בשם שהאר"ך).

(מאסף נור התורה יח, עיי"ש בקידוש ב"ד)

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ שליט"א

כרת באונס

מעשה בלחה שדחה את עניין הכרית עד ועוד על לנגע האחרון כמעט סמוך לשקיעה. וזו נהיה עניין של כהלה ה' שקמונו. לפי שנפל מיל ל"ע על אורו מקום וכרתו כולם וגם המוהל כרת עמהם. והתבטל עניין הכרית. והיו אזי הנו צלעל על צאיסור כרת כה לידו עשרי כתב הרמב"ם כפ"א מהלכות מילה כן ורואה בנשגת הראב"ד כל יום עובר באיסור כרת. והיה נראה ללדד כזה על פי מה שכתב הקצות כסי' נ"ה להביא בשם קדמונים שמי שהשאיר דבר לזמן האחרון ובסוף היה אונס ולא עשאו, נחשב דבר זה לאונס כיום האחרון והיו אונס ואינו עוון על אורו איש. ועל כי עניין זה של אונס כיום האחרון במחלוקת שני וכמו שצנדי' הרמ"א כהלכות נדרים סי' כ"ב.

עשה דוחה לא תעשה

הלכה היא עשקה דוחה לא תעשה שאין בו כרת, ראה יבמות ד. (ודעת הגר"צ"א בבילה ח: עשקה דוחה לא תעשה אף אם יש בו כרת). ובפסקטות כל לביקת צליות דמינונ וז' עניין זה עשאי און עשאי שמים תכלת ועונדים על איסור כל תגרע מאסו שארעיס אנו מהצליח אחת ממזוהיה ואיך מותר כן, כד"ך לומר דלתי עשאי צליות עשאי תכלת אינו מעכב, וחזי לא תעשה דכל תגרע וכמונחה שך כתב הגיית הלוי כסי' א'.

עשה האחד בפטור

ועתה יש להתספק לעניין עשיים עשאו והאחד מהם היה לו היחר של עשה דוחה לא תעשה והוא פטור מעונשו, הגם אם נתמקרה כזה לחצונו יהיה פטור של עשיים עשאו. נקודת הדיון היא שמה בעשה דוחה לא תעשה און למעשה שם של מעשה עבדיה כי בשעה עשוקה הוא את העבדיה עוקה מלווה ואון למעשה שלו שם של מעשה איסור נמצא אם כן שדק למעשה והיה זה שם של מעשה איסור, אם כן יתחייב כדלו. ונראה לא כן, אלף גם כהאי גוונא פטור השני מ"מ נחשב מעשה של עשיים ואף כי מעשויו של ראשון לא חסוריס מ"מ מעשה הם נקראים וזו הכיסיה הפוערת את מעשה השני שאינו מעשה גמור.

כרת של אחר כן

והנה מנזכר בפת"ש אכן העור סי' כ"ג כי מוטב לו לאדם לעבור איסור חמור ר"ל ובלבד שלא יעבור איסור כרת. ונראה שם דלף איסור ללא מותר לעשות כן. והנה שם מיידי כאשר זה היה כלאחר ככלל ללאורה אם איסור כרת אינו לפניו ענה רק יש תקש שיעברו אותו הם ושלום לאחר זמן ורואה לעבור על איסור ללא ענה כשצדיק הלאכל מלאכות כרת של לאכה זמן, עשאו הוא ללאורה ולא יעשה כן ומשום הלא איסור לא מלווה שיש לפניך ענה היא החיוב ואי עשאו חזק למלווה של אחר זמן. כמו שכתב הגמ"כ כסי' ו' לעניין מי שיש לו להתפלל מנחה נעשיו עשעש כן ועדיף ון על פני מנחה של לאחר זמן. ויש לדחות דהתם מיידי בלוחו עניין אכל כאשר מודבר בשני עניינים שונים שאני, ובפטר כאשר מודבר בלאיסור כרת שמה ממויב לעשות כל תלדקי אף שעובר איסור קל. ויש לשאלו מדיון דריית פה שאסרו לדחות אף להאיל את עצמו ממיתה. אם כי כדליתת הפת כבר עשא את מעשה האיסור.

מדברי רבותינו

עד כי בשו"ת חיים שאל חלק א' סי' ר' דן לעניין ביטול איסור גילוח כספירה כדי למנוע איסור תער. ולעומת זאת בשו"ת יאודה יעלה אכן העור סי' ק"מ ד' כתב הלילה לתורה הלאה לבסגן גם אם תאמיים להמיר דתם. ובפירוט דכתי הגמרא כהניגיה טו. אם רואה אדם שאינו מתגבר ילבש שחורים וכו' ויעשה מה שציוו חפץ, פירשו חוס' שמוחר לו לגמרי כמלכו. והר"ח כדקדוקין מ. כתב לא כן. וי"ע בכל זה.

ברכת הגומל בפחות מבן ב'

המגן אברהם בריש סימן רי"ט מביא בשם שו"ת מהר"ם מינץ סימן י"ד שקטן אינו צריך לברך ברכת הגומל דלא שייך לומר "לחייבים טובות" דקטן לאו בר עונשין הוא, וכוננת דבריו לפי משי"כ הבי"ל לפרש לשון הברכה **לחייבים** דאפילו לאותם שהם חייבים היינו שהם רשעים עכ"ז גומל להם טובות. וכתב הפרי מגדים בא"א ריש סימן ר"ט שאפילו לפי שיטת המהר"ם מינץ הג"ל שהקטן אינו מברך, אם הוא בן י"ג שנים והביא ב' שערות מברך ואעפ"י שאינו חייב בדיני שמים עד שיהיה בן עשרים, מ"מ כיון שחייב בדיני אדם חייב לברך, ועי' בשו"ת לחמי תורה סימן ה' שהעיר על דברי המהר"ם מינץ אי"כ אף שהוא פחות מבן עשרים לא יברך, אולם רוב האחרונים פוסקים בשם שהוא בן י"ג שנים מברך הגומל, וכן פסק בשו"ת תפארת צבי סימן ו' אות ו' הביאו מההרש"ם בדע"ת, וכן כתב בעל כף החיים סימן רי"ט ס"ק ג' דמשמע מרביר כל הפוסקים שלא נחלקו בה אלא בענין קטן פחות מבן י"ג (עי' בס' סופר המלך סימן ל"א שו"ת ציצן אליעזר ח"ד סימן כ' שו"ת אבני צדק אור"ח סימן ע"ה ובשרי חמד פאת השדה כללים מערכת א' אות נ"ד).

אמירת קדיש על בן פחות מעשרים

יש לדון האם מה פחות מבן עשרים צריך לומר קדיש אחריו? דן בהו השדי חמד (ח"ו מערכת אבילות אות קנ"א), וכתב שכל שבא לכלל דעת ובניה צריך לומר אחריו קדיש. שאף שאין ב"ד מענישין לפחות מבן עשרים, הרי כתבו בתוס' על התורה שער ואונן נענשו בהיותם קטנים על שיהי בהם דעת. ראוי לציין שבספר זו התורה (פ"ח ס"ק מ"ח) מביא בשם הגר"צ"פ פרנץ זצ"ל דעל קטן פחות מבן י"ג אין נוהגין לא יארציט ולא קדיש, אולם מביא שמרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל ב"ח אלול תרפ"ו שחל בשבת ועלה למפטרי והתפלל מוסף ואמר שיש לו יארציט על בנו תינוק בן ששה שבעות.

עקרי הענין

בספרי הראשונים והאחרונים האריכו בתשובה ובכפרת אדם העובר על איסור עריות בזמן הזה שחייב מעיקר הדין מלקות וכתר כגון הבא על הנדה, ובכך נעסוק במאמר זה. עיקר התשובה היא החרטה והיודיו ועזיבת החטא ואז הוא מיד בעל תשובה גמור, אך מלבד החרטה והיודיו האדם צריך לסגף את עצמו כדי להצילו מעונש על מה שעבר שר"ת חתם סופר ח"א ארי"ח סי' קע"ג.

בספר תרומת הרשן ח"ב ס' ס' הובא פסק של רבינו מאיר מרוטנבורג, שהוכרז בספר המרדכי **שבועות ס'י תשנ"ד** שאדם שעבר על איסור עריות בשוגג בזמן הזה, שחייבים עליו מעיקר הדין מלקות וכתר, צריך להתענות ארבעים יום, כדי לכפר על חטאו וע"פ גייסת התרומת הדרשן **שם**, שהובאה בדרכי משה יו"ד סי' קפ"ה אות ב', שכתב שיגרסא זו שונה מהגירסא שלפנינו, ומהגיסא שהובאה בבית יוסף שם יו"ד סוף סי' קפ"ה. ובספר הרוקח הלי' **תשובה אות יו"ד** הוסיף שצריך להתענות ארבעים יום על כל בעילה. אותם ארבעים ימים אינם צריכים להיות רצופים, ודי בכך שבכל שבוע יתענה שני ימים, כגון שני וחמישי. וכן נפסק ברמ"א י"ד סי' קפ"ה סעיף ד'. וכתב החתם סופר שו"ת ח"ב יו"ד סוף סי' קנ"ה כי בדין המקובלים העובר על איסור זה במידו צריך להתענות שבעים ושנים יום, שהמילה נ'דה' בגימטריא עם מספר האותיות של המילה היא שבעים ושנים. (ראה פתחי תשובה יו"ד סי' קפ"ה סק"ט). ובספר יגל יעקב נתיב המה שהגימטריא של מילה זו היא חמישים ותשע, ועם מספר האותיות היא ששים ושנים, ולכן סובר היגל יעקב שצריך לגרוס בחתם סופר י"ב סי' תעניות, במקום ע"ב תעניות. ואפשר ליישב את הגירסא בחתם סופר שלפנינו ע"ב תעניות, ע"פ דברי ספר משנת חסידים (ומשנת התשובה ז') כ' שכתב שהמילה נ'דה' היא בגימטריא ששים ומשך שבוטא ז' יש דגש, והדגש נחשב כאות י', וא"כ הגימטריא של מילה זו היא ששים ותשע, ועם מספר האותיות הוא שבעים ושנים. (הגהות והערות לשולחן ערוך יורה דעה מהדורת מכון ירושלים סי' קפ"ה אות י'. בספר משנת חסידים נכתב שהאות המודגשת היא נ', אך האמת היא שהאות המודגשת היא ד' ולא נ'). ובמשבחה אחרת אור"ח סי' קע"ג כותב החתם סופר בשם המקובלים, שצריך להתענות ששים ושלוש ימים, כגימטריא של מילה זו שהיא חמישים ותשע, ועם מספר המילים שהוא שלוש, ועם הכולל, דהיינו עוד אחד, וסך הכל כאמור שלוש תעניות. החתם סופר שם מאריך ומבאר שיתענה שלושים ושמונה ימים בודדים, ובנוסף להם יתענה עוד שני ימים ברציפות, כך שיצא גם את דעת הראשונים הסוברים שיש להתענות ארבעים יום, וגם את דעת המקובלים שחידשו שיש להתענות ששים ושלוש ימים, שהרי המקובלים סבורים גם ששני ימים רצופים נחשבים כעשרים ושש תעניות, ושלושים ושמונה ועוד עשרים ושבע הם ששים וארבע תעניות. במגן אברהם (סי' תקס"ח סקי"ד) ובמשנה ברורה (שם סקי"ל) מבואר שלדעת המקובלים תענית של שני ימים ושני לילות נחשבת כעשרים ושבע תעניות, וצ"ע, ועיין לקמן

ההנהגה בזמן התענית - אין חובה להתענות את ארבעים התעניות בסמיכות למעשה העבירה. ולכן אקשה לו, הוא יכול לדחות את התענית לימי החורף הקצרים יותר תרומת הדרשן ח"ב סי' ס' מג"א ארי"ח סי' של"י סקל"ג, ומשני"ב שם סקע"ח. בביל תענית אסור לאדם לאכול בשר ולשתות יין, כמבואר ברמ"א שם בשם הראשונים הגיל - כן גרס בתרומת הדרשן בשם המרדכי הגיל, אמנם בגירסת המרדכי שלפנינו הובאת יוסף יו"ד שם נאמר שהוא יכול לאכול בשר ולשתות ייין. ובספר ורביית יוסף יו"ד שם נאמר שהוא יכול הרמ"א ללילה שלפני תענית, כיון שבדרך כלל להלכה הלילה בא לפני היום ראה' חולין פ"ג ע"ג א', או ללילה שאחר התענית, משום שתענית זו באה במקום הקרבן, ובקדשים הלילה הולך אחרי היום **חולין שם**, ומביט שם שלהלכה ודאי לנהוג שלא יאכל בשר ולא ישתה יין בליל שלפני התענית ובליל שאחר התענית. והביא את דברי הגההשיל י"ש"ש חולין פ"ה סי' י"א, שגם הוא כתב ע"פ הגמרא בבבוי ג"ב ע"ב, לנהוג כן שלא לאכול בשר ולשתות יין. הן בלילה שלפני התענית והן בלילה שלאחר התענית. ובמשנה ברורה סי' של"ד ס"ק ע"ט מכריע שדי בכך שלא יאכל בשר ולא ישתה יין בלילה שאחר התענית.

הנהגות נוספות, נתינת צדקה, יום תענית וחשובה קבוע - בתרומת הדרשן שם נכתב שלבד התענית צריך לתת צדקה בשיעור שווי של קרבן חטאת, ושיער רבינו מאיר מרוטנבורג שהוא י"ח פשיטים. ובמגן אברהם אור"ח סי' של"ד ס"ק לב ובמשנה ברורה שם סק"פ האריכו בשיעור הנתינה לפי המטבעות הפולניים שנהוג בזמנם. ובסוף דבריהם כתב שצריך לתת לצדקה שוויו של כבש או של עז מהזולים ביותר של אותו זמן, והכל לפי שינוי המנהגים. ובמשנה ברורה שם כתב בחיי אדם שיהיה שלא יאמר שהוא נותן את אותו סכום עבור חטאת רק שיאמר שבמקום חטאת הוא נותן את זה לצדקה. ובגם ספר יש נוחלין כתב שנתן שיש שיאמר פרשת חטאת ויבין את אופן הקרבתה, וכבר זה יועילה לו כאילו הקריב חטאת שהרי אמרו חז"ל מנחות ק"י ע"א יכל העוסק בתורת חטאת כאלו הקריב חטאת'.

הרב נחום זאב רוזנשטיין

החתם סופר ח"א ארי"ח סי' קע"ג, ח"ב יו"ד סוף סי' קנ"ה מחדש שראוי נוכן שלאחר שבעל התשובה קיים את כל גדרי תשובה הראויה יקבע לו יום אחד בשנה, ביום שעבר בו את העבירה או ביום שהתעורר לכו לשוב בתשובה אל ה', ואתו יום בכל שנה ושנה יהיה לו יום תענית ותשובה בככי ואנקה ויודיו וחרטה, ויקיים בזה את מה שנאמר בתהילים נ"א ה' ה"חטאתי נגדי תמיד". שכשם שמי שנעשה לו נס, שהיה בסכנת הגוף וניצל ממנה, וניצל לחייו לו לקבוע יום בשנה לזכר הנס עיין מג"א סי' תרפ"ז סק"ה, כך בקל ואומר צריך לעשות אדם שניצל מסכנת נפשו ונשמתו ע"י תשובה. וכך נכתב כבר בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' פ"ה **שבעל תשובה צריך לקבוע לו יום אחד בכל שנה, שיהיה לו כמו יום הכיפורים.**

האם האשה צריכה כפרה - אם האשה אנוסה אינה צריכה כפרה מרדכי שם, ורמ"א יו"ד שם. ובפתחי תשובה שם יו"ד שם סק"ט כתב בשם החתם סופר שם סוף סי' קנ"ה שאף כשאינה צריכה כפרה מ"מ תתענה שני ימים או תפדה אותם, שאף אם נחשבי אותו כמי שנתכין לאכול בשר טלה ועלה בידו לאכול בשר חזיר, ובעיקר עליו להקפיד להתוודות על חטאו. ואם היא שוגגת ואינה אנוסה כגון שחשבו שניהם שהיא טהרה גם היא צריכה כפרה באר היטב שם סק"ה בשם בית הלל, וכתב החתם סופר שם שכשאהשה צריכה כפרה אפשר להקל עליה בתעניות, מאחר שהנשים הן תשושות כח הפתחי תשובה (שם יו"ד סי' קפ"ה סקי"ד וסקט"ו) כתב בשם הגדוע היהודה (מהרורא תניגא סי' פ"ה וסי' צ"א), ושר"ת מאיר נתיבים (סי' ע"ג וסי' קפ"א) שיש מקרים נוספים בהם גם האשה צריכה כפרה.

תענית רצופה של יומיים ושלושה במקום התענית של ארבעים יום - בספר תרומת הדרשן ח"ב סי' ס' י"א נאמר שתענית של שני ימים ברציפות עם הלילות נחשבת כצום של ארבעים יום, ומי שרוצה יכול להתענות שני ימים, ויחשבו לו אותם ימים כארבעים יום. וכך נפסק בשולחן ערוך אור"ח סי' תקס"ח סעיף ד'. ובדרכי משה אור"ח סי' תקס"ח אות ד' כתב בשם מהר"י ברי"ן ע"פ דברי ראשונים נוספים שלאדם בריא רק תענית של שלושה ימים ברציפות עם הלילות נחשבת כצום של ארבעים יום, ואדם חלש שאינו יכול להתענות שלושה ימים ברציפות, יכול להתענות שני ימים, ויחשבו לו אותם ימים כארבעים יום. וכך פסק ברמ"א שם סי' תקס"ח סעיף ד'. ובמגן אברהם שם סקי"ד ובמשנה ברורה שם סק"ל כתב בשם ספר מטה משה שהמתענים שלושה ימים ושלושה לילות יוסיפו להתענות עוד שתי שעות בליל היום הרביעי כדי שסך הכל יתענו שבעים וארבע שעות **ששבעים ארבע** היא הגימטריא של המילה **עד'**, וסימן לדבר הוא **הפסוק הושע י"ד ב' שובשה ישראל ע"ד ה' אלהיך'**, והאוכלים בתחלת הלילה של הפסידו **שמוספר השעות שיצומו הם שבעים ושנים, כגימטריא של המילה 'חסד'**. ובסוף ספר ראשית חכמה הקצר כתב בשם הגמגה עמוקות שהמתענים שני ימים ושני לילות יתחילו להתענות שעה אחת לפני הלילה, ויפסיקו את התענית שעה אחת אחר תחילת הלילה השלישי, כדי שתחשב התענית כמו שבעת תעניות, שהיום הראשון נחשב כמו תענית של יום אחד, וכל אחת מעשרים שתי שעות התענית של היום השני נעשית ארבע שעות, ועוד שתי השעות הנוספות שהוכרזו נחשבות כיום נוסף של תענית אף שכתנו לעיל שלדרכי התרומת הדרשן, והראשונים שחשבאו בדרכי משה ובשו"ע אור"ח סי' תקס"ח סינף ד', תענית של שני ימים שתיצופות נחשבת כתענית של ארבעים יום, בדברי המקובלים מבואר שתענית של שני ימים ברציפות נחשבת כעשרים ושבע תעניות, ובשו"ת חתם סופר ח"א אור"ח סי' קע"ג העיר ע"כ כך.

עוד כתבו המגן אברהם שם סקט"ו והמשנה ברורה שם סקל"א שיותר טוב שיתענה ארבעים ימים מפורים, ולא שלושה ימים או שני ימים ברציפות כדי שלכו יהיה נכנע לאורך זמן, ותסאיזו יהיו זכורים לו תמיד. וכן מבואר בדברי הראשונים ראה דרכי משה שם אות ד', בשם מנהגי מהר"א טירנא עמ' פח-פט אות צז, בשם תשובת מהר"ם מ"צ סי' ס"ב.

פרוות התעניות בצדקה - מי שלא יכול להתענות, צריך לפדות כל יום מאותם ארבעים יום בממון שיתן לצדקה. סכום הממון שהווכר בספר המרדכי שהוא מקור דין זה, הוא י"ב פשיטים, שהם שווי של י"ח מעות של זמן הגמרא. וברמ"א שם יו"ד סי' קפ"ה סעיף ד'. כתב שהכל תלוי נקבע לפי היכולת של אותו אדם, ולכן אדם עשיר צריך לתת יותר קצת ממנו, וצריך להחמיר בתשובתו. וכל המרבה לשוב, זכות היא לו. ובמשנה ברורה י"ד סי' של"ד סק"א מבאר בשם האחרונים שהסכום המינימלי הוא י"ב פשיטים, והעשיר יתן יותר, שהרי הטעם שמועיל הפדיון הוא שצער הממון שקול כנגד צער התענית.

הנושאים הנאים

שלח - **כרת ועונשי שמים**, הכרת תכרת הנפש ההיא, (טו, לא)

קרח- **הפסד תרומה**, משמרת תרומות, (יח, ח)

חקת- **טומאת כלי חרס**, וכל כלי פתוח (יט, טו), בכלי חרס הכתוב מדבר, (ספרי

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם - האדמו"ר מקלוינבורג [תרס"ח - תשנ"ד]
מכתב ידו

בטעם שאין עונשין עד גיל ב'

בעונשי שמים

נראה בטעם הרב ר דאין עונשין עד בן עשרים מלאים, לפי שאו דעתו שלמה, וכדמצינו בניטין דף ס"ה ע"א ולאמכר בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים עיין שם ובכ"ב קנ"ה ע"א, וברמב"ם פכ"ט ממכירה הי"ג ועדיין לא נתיישבה דעתו בדרכי העולם עיין שם. ובכ"ב שם ע"ב אמר רבא אמר ר"נ תוך זמן כלפני זמן, ועיין רשב"ם שמה.

ועיין שו"ת חוות אהרן בסופו בתשובה מהגאון מהר"ד אופנהיים נ"ך קל"ו טור ד', שהקשה על מ"ש הגאון בעל עבודת הגרשוני דליכא חרדת הדין בלא הגיע לכלל כ', מתוך דב"ב הג"ל במעשה דבני ברק דלא קאמר השי"ס דאי הוה בן עשרים תיפקד ליה שמוכר משום בבלוב החרדת הדין עיין שם, ובשו"ת חכם צבי סי' מ"ז ונ'. ובמחצית השקל בכ"ב שם, דאי תוך הזמן כלאחר זמן וסגי בכך י"ט ויום אחד א"ש החרדת הדין עררין ליכא דבעי כ' שלמים וכדמוכח מחשבתו של יצחק בשבת פ"ט ע"ב עיין שם. ולמ"ש בגור אהרן הג"ל נמי א"ש החרדת הדין בין כך איכא בשביל עונש קבוע.

ועכ"פ לרבא אמר ר"נ בעי כ' שלמים דעדיין אינו בדעת שלימה, ולזה נמי אין עונשין עד זמן זה.

ובירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ז נ"ך כ"ג ע"א, ר' אבהו בשם ר' יוחנן אף פחות מבן עשרים ושלא הביא שתי שערות כשר בדיני ממונות ולא בדירני נפשות, ועיין בשיורי קרבן שם. ובפרישת חו"מ סי' ז' אות ג' ס"ל דלהירושלמי בד"נ בעינן תרתי ב' שערות ועשרים. ובכ"ה שם כתב בסברת ה"רא בטטור דאינו ראוי לרוץ עד י"ח, דכ"ה שנה כבר הגיע לרביעי שניו ושלכו ימים ברציפות, יכול לזכות ולחובה, ומטעם זה אחז"ל [אבות פ"ה מכ"א] בן י"ח לחופה עיין שם, והראיתני בזה בתשובה אחרת [תלך יו"ד סי' קצ"ח]. והב"ן לשיטתו אויל דבן י"ח לחופה היינו שלמים וכמו שנבאר להלן בס"ד.

ועכ"פ שפיר יש לומר בדפחות מבן עשרים אין דעתו שלימה לכל הענינים, והוא פטור מעונש מן השמים ודו"ק.

ה) ומה שכתב הרע"ב באבות (פ"ה מכ"א] בבן עשרים לדרוך [י"ח א']. עיין כתובות ג' ע"א בתד"ה בר שית, דבן עשר למשנה הוי בר עשר ויום אחד דומיא דבן י"ג למצוות עיין שם. ולהטעם בהא דבן חמש למקרא משום ובשנה החמישית תאכלו את פריה וכמ"ש ברע"ב באבות שם [וברש"י]. וכן הוא בתנחומא פרשת קדושים סימן י"ד עיין שם, ע"כ היינו בשנת החמש, ונעיין לעיל חלק יו"ד סי' קל"ג אות א'. ועיין בשו"ע הרב בעל התניא בהלכות תלמוד תורה פ"א בקונטרס אחרון סק"א הרמב"ם כונתו לעולם בלשונו בחיבורו בן כך וכך שנים שלימות

דוקא עיין שם [מה שהאריך עוד בדעת הרמב"ם]. יהיה אך שיהיה גם אי כמו שלפנינו בהה"מ משנכנס לכלל י"ח, מ"מ בהך דכיון שהגיע כ' שנה לכרי"ע היינו שעבר כ' וכמ"ש הרמב"ם ובטור ושו"ע שמה [סעיף ג']. ולזה כתב הרב התניא בהלי' ת"ת פ"ג סוף סעיף א' וז"ל ותחלת זמנה הוא מבן שמונה עשרה כי גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל כך וכך עיין שם, ולשיטתו ב"מ"ש בקו"א הג"ל ב' השיטות אי י"ח היינו תחלת י"ח או מלאים עיין שם, לזה נקט כאן ב' או ג' שנים, דבן כ' לדרוך הוי לכרי"ע שלימות, ואי בן י"ח לחופה היינו שלימות יש עוד ב' שנים להשלים החשבון שיהיו לו חמש שנים למקרא וחמש למשנה וחמש לתלמוד, ואי לחופה בן י"ז ויום א' יש ג' שנים ודו"ק, [וע"ע לעיל סימין הקודם].

ועכ"פ ברע"ב הג"ל לפי קמא דבן עשרים לדרוך אחר מוונותיו מיירי בכ' שלמים, גם אלפי שני לגבי עונש ב"ד של מעלה נמי הכי הוא ודו"ק.

בשורה לבני הישיבות

זה עתה יצא לאור הקיבוץ הייחודי

"תלמודו בידו"

קידושין ב"ק ג]ג

ובו מגוון חידו"ת רבותינו

ובני הישיבות

תמיהות וחיידושים רבים

ללומדים

להשיג אצל נציגינו בעולם

הישיבות

לפרטים: 050-4161963 052-7637929

